The Greek Review of Social Research

Vol 39 (1980)

39-40

Αιτίες και επιδράσεις της πολωτικής σχέσης των φύλων

Δημοσθένης Σαβράμης, Αφροδίτη Τεπέρογλου

doi: [10.12681/grsr.556](https://doi.org/10.12681/grsr.556)

Copyright © 1980, Δημοσθένης Σαβράμης, Αφροδίτη Τεπέρογλου

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Σαβράμης Δ., & Τεπέρογλου Α. (1980). Αιτίες και επιδράσεις της πολωτικής σχέσης των φύλων. *The Greek Review of Social Research*, 39, 316–323. <https://doi.org/10.12681/grsr.556>

αίτιες και επιδράσεις της πολωτικής σχέσης των φύλων

του
Δημοσθένη Σαβράμη
Καθηγητού Κοινωνιολογίας
της Θρησκείας
Πανεπ. Κολωνίας και Βόννης

Επιμέλεια: Άφροδίτη Τεπερόγλου

οί προκαταλήψεις σχετικά με τις γυναίκες

Μιά από τις βασικές αιτίες του εξευτελισμού και της «άνανθρωποποίησης» του ανθρώπου είναι η «πόλωση των δύο φύλων», μιά και αυτή μεταξύ των άλλων συμφέρει έναν κόσμο που κυριαρχείται από άνδρες και που μπορεί να υπάρχει μόνο γιατί εκμεταλλεύεται, δυσφημίζει, καταπιέζει και περιφρονηί συστηματικά τις γυναίκες.

Αυτή η πόλωση, που γίνεται φανερή τόσο στη θεωρία όσο και στην πράξη, μπορεί να συγκεκριμενοποιηθεί κατά τον καλύτερο τρόπο με τη βοήθεια των παρακάτω αντιθέσεων: Άνδρας = εύφυής, γυναίκα = άνοητη, άνδρας = προοδευτικός, γυναίκα = συντηρητική, άνδρας = λογικός, γυναίκα = παράλογη, ο άνδρας έχει τό αίσθημα της δικαιοσύνης, γυναίκα = εγωκεντρική, άνδρας = πραγματιστής, γυναίκα = υποκειμενική, ο άνδρας έχει επίγνωση του έαυτού του, ή γυναίκα είναι κενόδοξη.

Αν εξετάσουμε από πίο κοντά αυτές καθώς και άλλες αντιθέσεις μεταξύ του άνδρα και της γυναίκας, όπως π.χ. ισχυρό-άσθενές φύλο, ένεργητικό-παθητικό, παρορμητικό-συνετό, άνωτερο-κατώτερο, ένεργητικό σεξουαλικά-παθητικό σεξουαλικά, δημιουργικό-παραγωγικό, πνεύμα-ψυχή, ώριμότητα-παιδισμός κτλ., γίνεται φανερό ότι πρόκειται για προκαταλήψεις, ή άλλως διατυπωμένο για έσφαλμένους χαρακτηρισμούς, οί όποιοι άξιολογούν γενικεύοντας, που εμφανίζονται να έχουν σχέση με κάποια ομάδα ανθρώπων και στους όποιους εξακολουθούμε να επιμένουμε πεισματικά, ενώ οί χαρακτηρισμοί αυτοί είναι δυνατόν να άποκαλυφθούν σαν λανθασμένες άπόψεις.

Αναζητώντας τις πηγές αυτών των προκαταλήψεων άνακαλύπτει κανείς ένα πλήθος από καλοδουλεμένους μύθους, που, πλασμένοι από τους άνδρες, έξυπηρετούν πρώτα την εξιδανίκευση του άνδρα και τη δικαιολόγηση της άπαιτήσής του για άσκηση έξουσίας σ' όλους τους τομείς της ζωής.

Ιδιαίτερα επικίνδυνες είναι οί προκαταλήψεις για τις γυναίκες όταν εμφανίζονται σαν έπιστημονικά τεκμηριωμένες ιδέες, που δίνουν την έντύπωση της αντικειμενικότητας.

Κλασικό σχετικό παράδειγμα μάς παρέχει ό Ρ.Ι. Mobius, ό όποιος αντιπροσωπεύει τον κλασικό τύπο του μισογύνη που κάτω από τό προσωπείο της έπιστημοσύνης φροντίζει να διαδοθούν οί έχθρικές για τις γυναίκες προκαταλήψεις του κόσμου των άνδρών. Η βασική του θέση που την εκθέτει στό βιβλίο του *Περί της φυσιολογικής βραδύνοιας του θηλυκού γένους*, υποστηρίζει ότι τό θήλυ άποτελεί ένα ενδιάμεσο κατασκευάσμα μεταξύ ενός παιδιού και ενός άνδρα. Τό θήλυ πρέπει να είναι ύγιές και ήλίοιο «διότι ή υπερβολική δραστηριότητα του νοού τό κάνει όχι μόνο άφυσικό αλλά και άρρωστο».

Πίο έκλεπτυσμένες, και γι' αυτό πίο επικίνδυνες, είναι οί άπόψεις όνομαστών αντιπροσώπων των έπιστη-

μὼν, ὅπως π.χ. τοῦ Max Scheler πού προσπάθησε σοβαρά νά ἀποδείξει ὅτι ἐπειδὴ ἡ λέξη «ἄνθρωπος» προέρχεται ἀπὸ τῆ λέξη «ἄνδρας», ἡ γυναίκα δὲν ἔχει δικαίωμα νά ἐξελεχθεῖ σὲ προικισμένο ἄνθρωπο.

Στὸ βιβλίο του *Περὶ τῆς καταπτώσεως τῶν ἀξιών* διαβάζει κανεὶς μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς: «Οἱ μορφωμένες κυρίες—δὲν βρίσκονται μεταξὺ τους—φροντίζουν νά ποῦν γιὰ ὁποιοδήποτε γυναίκα: Ἀχ ναί, εἶναι ἓνας θαυμάσιος ἄνθρωπος. Ἀρνοῦνται τὸ φύλο τους καὶ ἀναγνωρίζουν τὸ ἀπλό ἀνθρώπινο ὄν». Ἀλλὰ λησμονοῦν ὅτι ὄχι μόνον ἡ λέξη «ἄνθρωπος» προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρσενικό... καὶ ἡ ἰδέα τοῦ «ἄνθρώπου», πού πρέπει νά περιλαμβάνει καὶ τὸ ἀρσενικό καὶ τὸ θηλυκό, εἶναι μόνο μιά «ἀρσενική» ιδέα.

Ἐάν διαβάσει κανεὶς ὅλα ὅσα σκέφτηκαν οἱ ἔγγραφοι οἱ ὀνομαστοὶ ἐκπρόσωποι τοῦ «κοσμικοῦ» (π.χ. Πλάτων, Σωκράτης, Schopenhauer, Nietzsche) καὶ τοῦ ἱερατικοῦ (sakralen) (π.χ. ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁ Ἱερώνυμος, ὁ Θωμᾶς Ἀκύνάτος, ὁ Μαρτίνος Λούθηρος κ.ἄ.) ἀνδρικοῦ κόσμου περὶ τοῦ θηλυκοῦ γένους, διαπιστώνει ὅτι οὔτε μιά φορά αὐτοὶ οἱ ἄνδρες πού κατὰ κοινὴ ὁμολογία θεωροῦνται οἱ μεγάλοι ἐκπρόσωποι τοῦ πνευματικοῦ κόσμου «ἔχουν ἀνοσία» κατὰ τῶν ἐθρικήν γιὰ τίς γυναῖκες προκαταλήψεων.

Εἶναι τρομακτικό συγχρόνως τὸ γεγονός ὅτι οἱ ἐπιστήμονες, ἀκόμη καὶ σήμερα, καλλιεργοῦν τίς ἴδιες προκαταλήψεις γιὰ τίς γυναῖκες, πράγμα πού συναντάει κανεὶς σὲ ὅλες τίς ὑπόλοιπες ἀνδρικές ὁμάδες.

Μὲ τὴν εὐκαιρία μιάς ἐμπειρικής ἔρευνας γιὰ τὰ προβλήματα τοῦ Πανεπιστημίου, πού χρωστοῦμε στὸν Hans Anger, μαθαίνομε ὅτι τὸ ἴδιο τὸ Πανεπιστήμιο, πού, σάν «ἐργαστήρι» τῶν ἐπιστημῶν, θά ἔπρεπε νά εἶναι ἐλεύθερο ἀπὸ προκαταλήψεις, στελεχώνεται ἀπὸ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι, ἀκριβῶς σάν ἐπιστήμονες, ἐνὼ θά ἔπρεπε νά ἔχουν ἀντικειμενικὴ καὶ κριτικὴ σκέψη, ἐν τούτοις πρέπει νά χαρακτηρισθοῦν σάν ἐπικίνδυνοι πολλαπλασιαστές τῶν προκατασκευασμένων γυναικείων στερεοτύπων τῆς κοινωνίας. Ἡ μελέτη τοῦ Anger ἀποτελεῖ μιά ἀντιπροσωπευτικὴ ἔρευνα μεταξὺ καθηγητῶν καὶ ὑφηγῶν τῶν δυτικοευρωπαϊκῶν πανεπιστημίων, οἱ ὁποῖοι σὲ μιά συνέντευξη ἐξέφρασαν μεταξὺ ἄλλων τίς γνώμες καὶ τίς τοποθετήσεις τους καὶ στὰ θέματα: Πανεπιστήμιο καὶ γυναίκα, ἡ γυναίκα σάν φοιτήτρια καὶ σάν ὑφηγήτρια.

Ἀποτελέσματα: Οἱ περισσότεροι Γερμανοὶ καθηγητές καὶ ὑφηγητὲς ἀρνοῦνται τίς γυναικεῖες σπουδὲς καὶ τίς γυναῖκες σάν συναδέλφους. Δικαιολογία: στή γυναίκα λείπουν ἐκ φύσεως οἱ ἐξῆς ιδιότητες: ἱκανότητα τοῦ σκέπτεσθαι, κριτικός νοῦς, εὐφυΐα, δημιουργικὲς καὶ παραγωγικὲς ἱκανότητες, φαντασία, πρωτοβουλία, ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό της, ἀνεξαρτησία, δύναμη πειθοῦς, βάρος προσωπικότητας κτλ.

Οἱ προκαταλήψεις ἐναντίον τῶν γυναικῶν πού δημιουργοῦνται ἀπὸ τοὺς ἄνδρες γενικά, καὶ εἰδικά ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονες, διαδίδονται ὀυστηματικά καὶ ἀπὸ τὰ σχολικὰ βιβλία, πού στὴ δημόσια συνείδηση ὑπο-

βάλλουν εἰκόνες γυναικείων ρόλων πού ἔχουν ἀπὸ καιρὸ ξεπεραστεῖ ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ πραγματικότητα.

Στὸν Arnold Gromminger χρωστοῦμε τὸ γεγονός ὅτι ἔχουμε στὴ διάθεσή μας μιά βασικὴ ἔρευνα πού ἀπέδειξε ὅτι τὰ γερμανικὰ ἀναγνωστικά ἀνήκουν στοὺς σπουδαιότερους φορεῖς καὶ ὑποστηρικτές τῶν γυναικείων στερεοτύπων. Γιὰ τὴν διδακτορικὴν τοῦ διατριβῆ μελέτησε ὁ Gromminger καὶ τὰ 52 ἀναγνωστικά πού ἐγκρίθηκαν ἀπὸ τὰ ὑπουργεῖα παιδείας τῶν χωρῶν τῆς Δυτικῆς Γερμανίας καὶ τοῦ Δυτικοῦ Βερολίνου, γιὰ τὸ χειμερινὸ ἐξάμηνο τοῦ 1964-1965. Ὑστερα ἀπὸ 2,5 χρόνια ἐπὶ ἀνῆλγε τὰ εὐρήματά του καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ὅτι μποροῦσε μεταξὺ ἄλλων νά βεβαιώσει ὅτι ἡ εἰκόνα τῆς γυναίκας σάν μητέρα, ὅπως ἀποδίδεται ἀπὸ τὰ ἀναγνωστικά, εἶναι ἡ εἰκόνα μιάς ὑπὲρ-τρίας, δηλαδή μιάς ὑπερβολικῆς γυναίκας ὅσον ἀφορᾷ τίς δραστηριότητές της μέσα στὴν οἰκογένεια. Ἀντίθετα, ἡ εἰκόνα τοῦ πατέρα εἶναι τόσο ἐξιδανικευμένη, ὥστε ἓνα καὶ μοναδικὸ συμπέρασμα προκύπτει: «ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸν πατέρα». Περαιτέρω ἐμπειρικές ἀναλύσεις σχολικῶν βιβλίων εἶχαν παρόμοιο ἀποτέλεσμα, ὅτι δηλαδή τὰ σχολικὰ βιβλία σχεδὸν σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῶν μαθημάτων παρουσιάζουν τὴν θέσι τῆς γυναίκας στὴν οἰκογένεια καὶ τὴν κοινωνία χωρὶς ἀντικειμενικότητα καὶ χωρὶς ρεαλισμό.

ἡ πρόελευση τοῦ μύθου τοῦ δυνατοῦ ἄνδρα

Οἱ ἀντιθέσεις μεταξὺ τοῦ ἄνδρα καὶ τῆς γυναίκας πού ἔχουν «φευρεθεῖ» ἀπὸ τοὺς ἄνδρες καὶ οἱ ὁποῖες ἐνεργοποίησαν τὴν πόλωση τῶν φύλων μποροῦν νά χαρακτηρισθοῦν καθαρά σάν προκαταλήψεις, διότι αὐτές οἱ ἀντιθέσεις εἶναι ἀποδεδειγμένα ἐσφαλμένες ἀπόψεις πού ἐξυπηρετοῦν τὴν γενικὴ ἀξιολόγησιν τῶν γυναικῶν. Μὲ τίς μελέτες τους σ' αὐτὸ τὸ πεδίο οἱ ἀνθρωπολόγοι καὶ οἱ ἐθνολόγοι ἀπέδειξαν ὅτι ὁ ὑποβιβασμός τῆς γυναίκας στὴ σύγχρονη θεμελιωθεῖσα ἀπὸ τοὺς ἄνδρες κοινωνία καθὼς καὶ ἡ ἐξάρτησή της ἀπὸ τὸν ἄνδρα δὲν ἔχει καμιά σχέση μὲ τὴν «ὑπόστασις τῆς γυναίκας»· ἡ ἄλλως διατυπωμένο μὲ τὴν «γυναικεία ιδιότυπο φύση». Δὲν ὑπάρχουν οὔτε βιολογικοὶ οὔτε ψυχικοὶ λόγοι, πού νά μποροῦν νά δικαιολογοῦν τίς ἀπαιτήσεις κυριαρχίας τοῦ ἄνδρα στὴ γυναίκα. Δὲν ὑπάρχουν κοινωνικοὶ ρόλοι ξεχωριστά γιὰ τὴν γυναίκα καὶ τὸν ἄνδρα οἱ ὁποῖοι σάν «φυσικοὶ» νά μποροῦν γι' αὐτὸ νά ἰσχύσουν αἰώνια καὶ ἀμετάβλητα.

Ἔτσι, γιὰ τὴν Margaret Mead, ὅπως ἡ ἴδια ὁμολογεῖ, ἦταν μιά μεγάλη ἐκπλήξη τὸ γεγονός ὅτι κατὰ τίς ἔρευνές της ἔπρεπε νά διαπιστώσει ὅτι οἱ ὀνομαζόμενοι πρωτόγονοι λαοὶ δὲν γνωρίζουν τίποτα περὶ διαφορᾶς ἰδιουσυνγκρασίας μεταξὺ γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν· ἡ Mead μὲ τὴν λέξη «ἰδιουσυνγκρασία» ἐννοεῖ ἐγγενὴ ἀνεξάρτητὴ ἰδιουστasia.

Αὐτοὶ οἱ λαοὶ πιστεύουν ὅτι οἱ ἄνδρες ἔχουν διαφορικὴ ἱκανότητα ἀπὸ τίς γυναῖκες ἢ διαφορικὴ εὐαισθησία στὴ μαγεία καὶ τίς ὑπερφυσικὲς ἐπιρροές.

«Αλλά ή άποψη ότι όρισμένες ιδιότητες χαρακτηρος, όπως επιθυμία εξουσίας, άνδρεια, επιθετικότητα, ικανότητα προσαρμογής, είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τό ένα φύλο, τούς λείπει τελείως».

Στά ίδια συμπεράσματα κατέληξε και ό Bronislaw Malinowski, ό οποίος έδω άτίας τών πλουσιών εμπειριών του με πρωτόγονους ανθρώπους και κοινωνίες, μεταξύ άλλων, διαπιστώνει ότι στά πρώτα στάδια της ανθρώπινης οικογένειας ό πατέρας «ήταν πολύ περισσότερο προστάτης και θεράπων παρά άνθρωπος της εξουσίας». Τελευταίες έρευνες επιβεβαιώνουν αυτή την άποψη. Η Irene Schumacher π.χ. χρησιμοποίησε στην εργασία της *Υποδομή της κοινωνίας και ρόλος της γυναίκας* που δημοσιεύτηκε τό 1972 (έπί τη βάσει παραδειγμάτων από τούς 'Ιρακινούς) τό ύλικό σχετικά με τίς ιρακινές κοινωνίες γιά να καταδείξει τό διαχωρισμό μεταξύ οργανώσεως και κοινωνικού ρόλου της συζύγου.

Συγχρόνως, τά εύρηματά της είναι άπολύτως κατάλληλα γιά να άφήσουν νά άποδειχθούν ως άμφίβολες οι άπόψεις που άποσκοπούν στό να καταδείξουν ότι ή θέση και ό ρόλος της γυναίκας είναι συνολικά οίονει εκ φυσικών νόμων προκαθορισμένα.

Η διαφορετική άξιολόγηση τών φύλων και ή πόλωση στην όποια όδηγεί αυτή ή άξιολόγηση εξαρτάται από την κοινωνική, μορφωτική και οικονομική κατάσταση. Από τίς σημαντικότερες και πιό άποφασιστικές αίτιες της πόλωσης τών φύλων θεωρείται ό παμπάλαιος φόβος που αισθάνονται οι άνδρες ήδη από τούς πρωτόγονους λαούς γιά τό άλλο φύλο.

Εάν εξετάσουμε αυτόν τό φόβο από πιό κοντά και έμβαθύνουμε, μπορούμε άμέσως νά βεβαιώσουμε ότι κατ' άρχάς εξαρτάται από μαγικοθρησκευτικές δοξασίες. Δέν έχει την παραμικρή σχέση με τί σεξουαλικότητα και τίς σεξουαλικές σχέσεις μεταξύ τών δύο φύλων. Βασικά, τά στοιχεία που προκαλούν άγχος στον πρωτόγονο και τόν ώθούν νά συνδέει τη γυναίκα με τόν κόσμο τών θεών και τών δαιμόνων είναι τά άποτελέσματα τών σχέσεων μεταξύ τών δύο φύλων, δηλαδή ή έγκυμοσύνη και ό τοκετός καθώς και ή έμμηνος ροή. Γι' αυτό, ή έμμηνος ροή, ή έγκυμοσύνη και ό τοκετός άποτελούν την κύρια αίτία της δημιουργίας άρχων και κοινωνικών μορφών που άποκλείουν τη γυναίκα, σάν φορέα θετικής ή άρνητικής δύναμης, από τόν κόσμο τών άνδρών.

Τό ταμπού τών έμμηνων τού λαού τών Dogon της Άνατολικής Άφρικής, π.χ., είναι τόσο έντονο, ώστε ό,τιδήποτε άγγίζει μία γυναίκα σ'αυτή την κατάσταση θεωρείται πώς φέρνει δυστυχία. Συνεπώς, πρέπει νά κατοικεί όχι μόνο σέ μία άπομακρυσμένη καλύβα, αλλά δέν πρέπει ούτε νά έμφανισθεί στό χωριό. 'Εάν παρ' όλα αυτά συμβεί κάτι τέτοιο, πρέπει νά γίνει μία ειδική καθαρτήριος τελετή. Καί οι Wogeo της Νοτ. Αυστραλίας πιστεύουν ότι κάθε έπαφή με μία γυναίκα σέ έμμηνη κατάσταση προκαλεί στον άνδρα άνιαιτες άρρώστιες.

Κοντά στό φόβο τού φύλου, σάν περαιτέρω άποφασιστικές αίτιες της διαφορετικής άξιολόγησης τών φύλων μπορούν νά θεωρηθούν τά συμπλέγματα κατωτερότητας τών άνδρών που δημιουργήθηκαν από τό γεγονός ότι στην πρώτη κοινωνία ή γυναίκα έπαιξε έναν ήγετικό ρόλο που μεταξύ άλλων μπορεί νά έρμηνευθεί και από τό ότι ό άνδρας στην άρχή είχε περισσότερες υποχρεώσεις παρά δικαιώματα. Είναι βέβαιο πάντως ότι στην πρώτη κοινωνία μόνον ή μοναδική διαφορά ύπήρχε, ή όποία προέκυπτε από τόν καταμερισμό της εργασίας τών φύλων. Είναι άλήθεια όμως ότι αυτός ό καταμερισμός ενοούσε την ύπεροχή της γυναίκας, άφού τό γεγονός π.χ. ότι ή γυναίκα φρόντιζε γιά τό νοικοκυριό ενώ ό άνδρας φρόντιζε γιά την εξασφάλιση της τροφής ύπονοούσε την εξουσία της γυναίκας στό σπίτι. Άφού ό άνδρας κατέληθε από τό φόβο γιά τό άλλο φύλο και είδε τόν εξουσιαστικό ρόλο της γυναίκας στην κοινωνία σάν έπιβερντικό, ολοκληρώνεται ή μετάβαση σέ έναν κόσμο άνδρών με δικούς του νόμους και μυστικά, ό οποίος έχει σκοπό νά δημιουργήσει στις γυναίκες την έντύπωση ότι οι «δουλείς» τών άνδρών άποτελούν κάτι τό άποκλειστικό που πρέπει νά ισχύει σάν ταμπού γιά τίς γυναίκες. Η άποκλειστικότητα τους δικαιολογεί αυτόν τόν κόσμο τών άνδρών με τρεις μύθους: τό μύθο της αδύναμης γυναίκας, τό μύθο τού δυνατού άνδρα και τό μύθο τού κακού και επικίνδυνου θηλυκού.

ό ύποβιασμός της γυναίκας

Ο πρώτος μύθος βοηθεί τούς άνδρες νά μετατρέπουν τά συμπλέγματα κατωτερότητας σέ συμπλέγματα άνωτερότητας. Ο δεύτερος μύθος, σέ συνδυασμό με τόν πρώτο, έχει σκοπό νά δικαιολογήσει τη σκληρότητα τού άνδρικού κόσμου και την εξιδανίκευση της επιθετικότητας γενικά και τού πολέμου ειδικότερα, καθώς επίσης όλο τό σύνολο τών αναγκαίων σαδομαζοχιστικών σχέσεων εξάρτησεως μεταξύ τών ανθρώπων. Ο τρίτος τέλος σφυρηλατεί από τό φόβο τού φύλου τών άνδρών μία άρετή.

Επειδή ή γυναίκα ένσαρκώνει τό κακό στοιχείο, πρέπει ό άνδρας νά προφυλαχθεί από αυτήν, ώστε νά μπορέσει νά παραμείνει εκείνος τό όποιο ό ίδιος θεωρεί ότι είναι, δηλαδή τό άπολύτως καλό. Με μία διαφορετική έκφραση ό άνδρας «καμουφλάρεται» τό φόβο του με τίς εξής σκέψεις: «Δέν φοβάμαι τη γυναίκα, αλλά είναι μοχθηρή, επιδιώκει τό κακό, είναι ικανή γιά κάθε έγκλημα, ένα αίμοβόρο ζώο, ένας vampir, μία μάγισσα, άχόρταγη στις επιθυμίες της. Είναι τό ζοφερό και τό επικίνδυνο προσωποποιημένα».

Ο Hoffmann R. Hays, στό βιβλίο του *Ο μύθος της γυναίκας, τό επικίνδυνο φύλο*, συγκέντρωσε πλούσιο έθνολογικό, ψυχολογικό, ιστορικό και φιλολογικό ύλικό που τεκμηριώνει πλήρως την άποψη ότι — όπως γράφει ό Helege Pross στον πρόλογο τού βιβλίου αυ-

του — πάντα πρόκειται για άμυντική στρατηγική των ανδρών, που επινοήθηκε για να προφυλάξει τους ίδιους, ασχέτως εάν κατ' αυτό τον τρόπο ανεβαίνουν οι γυναίκες στην εξέδρα της αιωνίας παρθενίας ή καταδικάζονται συγκαταλεγόμενες στη χορεία των πορνών. «Προφανώς, ο δυνατός δεν ένοιωθε αρκετά δυνατό για να αντιμετωπίσει το αδύναμο χωρίς ιδιαίτερες προφυλάξεις». Με άλλα λόγια, ο Hays μάς παρέχει την απόδειξη ότι ο δυνατός άνδρας υποβιβάζει την αδύναμη γυναίκα, διότι στην πραγματικότητα ο δυνατός είναι αδύναμος και αισθάνεται φόβο μπροστά στο άποφευκτό αδύναμο φύλο.

Η καταβαράθρωση της γυναίκας, που είναι στενά συνδεδεμένη με τους άρχεγονους φόβους του ανδρικού κόσμου, καλλιεργήθηκε ιδιαίτερα από τους άνδρες που χαρακτηρίζονται σαν εξαπατημένοι, διότι δεν ήξεραν παρά μόνο λίγα ή τίποτα να κάνουν στη ζωή τους. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι δύο μεγάλοι άπαισιόδοτοι, οι πατέρας του δυτικού πεσσιμισμού, ο A. Schopenhauer, και ο O. Weininger, κατέβαλαν πολύ κόπο για να ταυτίσουν τα «θηλυκά» γενικά με το «κακό φύλο». Έτσι, ένα δοκίμιο του Schopenhauer που αναφέρεται στα «θηλυκά» περιλαμβάνει όλες τις προκαταλήψεις εναντίον των γυναικών, τις οποίες ο κόσμος των ανδρών έδημιούργησε, και μάλιστα κατά τέτοιο τρόπο παρουσιασμένες, ώστε να διακρίνονται μέσως τα σεξουαλικά αίσθηματα κατωτερότητας, οι άρρωστημένοι πεσσιμιστές του Schopenhauer σε ατιώδη συνάφεια με το μισογυνισμό του.

Κατά τον ίδιο τρόπο σκεφτόταν για τα «θηλυκά» και ο Otto Weininger, ο οποίος έδωσε τέρμα στη ζωή του στην ηλικία των 23 χρόνων. Έγραψε ένα από τα χειρότερα και ξευτελιστικότερα για τη γυναίκα βιβλίο, του οποίου η σημασία για την εξάπλωση των προκαταλήψεων εναντί των γυναικών καταδεικνύεται τόσο από το περιεχόμενο του όσο και από το πραγματικό γεγονός ότι αυτό το ογκώδες βιβλίο των 600 σελίδων *Φύλο και Χαρακτήρας*, καθ' όλη τη διάρκεια της είκοσαετίας, εμφανιζόταν τουλάχιστον κάθε χρόνο και σε νέα έκδοση. Ο Weininger υποστήριξε την υπόθεση ότι το αξίωμα «Μ» (ανδρισμός) υποδήλωνε πνεύμα και θέληση, ενώ το αξίωμα «W» (θηλυκότητα) μάβλεια εξάρτηση από τη φύση. Αυτό το βιβλίο που έχει τον υπότιτλο «Μιά βασική έρευνα» δεν είναι τίποτε άλλο από τη βασική ομολογία ενός άνδρα, ο οποίος, μέσω των frustrations και της οριστικής υποχώρησής του πρό της ζωής, αποκαλύπτει, με τις υποθέσεις του γύρω από το αξίωμα «Μ», την αυτοεξαπάτησή του.

η εξίσωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με τα ανδρικά δικαιώματα

Συνοψίζοντας, μπορούμε να συμπεράνουμε από όσα έκθεσαμε έως τώρα ότι οι ανδρικές αδυναμίες, τα

συμπλέγματα κατωτερότητας των ανδρών και ο φόβος του φύλου, δηλαδή ο φόβος τους πρό των γυναικών, προκάλεσαν την πόλωση των φύλων, ή οποία περαιτέρω έδραστηρίχθηκε με την κατάρρευση του μητριαρχικού δικαίου, τη διαμόρφωση της πατριαρχικής οίκονομίας και την τροποποίηση του καταμερισμού της εργασίας, την οποία υπαγορεύουν αυτά τα φαινόμενα.

Αυτή η εξέλιξη έδωσε τελικά στους άνδρες την ευκαιρία να εξαναγκάσουν (versklaven) τη γυναίκα και να τη μεταβάλουν σε αντικείμενο ευχαρίστησης και εργαλείο ανατροφής των παιδιών. Έτσι, εξαφανίζεται η άρχική ισότητα των δύο φύλων, και η διαφορετική αξιολόγηση τους γίνεται δεκτή σαν φυσιολογική, αφού απορρέει ουσιαστικά από την ιδιαίτερη φύση της γυναίκας. Οι άνδρες «κατασκεύασαν» έναν καθαρά ανδρικό κόσμο, που η οίκονομική και κοινωνική του δομή τους δίνει τη δυνατότητα να εξουσιάζουν τις γυναίκες. Η απόρριψη της γυναίκας συνοδεύεται ταυτοχρόνως και από τον υποβιβασμό του γυναικείου φύλου, το οποίο, στα πλαίσια ενός κόσμου που είναι καθαρά ανδρικός, ανήκει στα αντικείμενα που χρησιμοποιεί ο άνδρας για να ικανοποιεί τις ανάγκες του.

Ο πραγματοποιούμενος όμως από τον κόσμο των ανδρών υποβιβασμός της γυναίκας πλήττει πάλι τον άνδρα, πράγμα που ουσιαστικά περικλείει τον υποβιβασμό του ανθρώπου. Με άλλα λόγια, ο υποβιβασμός του ανθρώπου αρχίζει με τον υποβιβασμό της γυναίκας. Αυτή η θέση επιβεβαιώνεται κατά τον καλύτερο τρόπο στη σημερινή κοινωνία με τον ξεπεσμό της γυναίκας σε «κράχτη» της διαφήμισης.

Οι διαφημίσεις με τη γυνή ή ημίγυνη γυναίκα που καπνίζει μία ορισμένη μάρκα τσιγάρων, που πίνει ένα ορισμένο είδος ποτού ή που είναι ξαπλωμένη στο ψυγείο ενός αυτοκινήτου, εκμεταλλεύονται τις υπαρκτές σεξουαλικές ανάγκες του ανδρικού κόσμου, καθώς συγχρόνως υποβοηθούν στην «άπανθρωποποίηση», δηλαδή στην άποκτηνοποίηση αυτών των ανδρών. Ο σκοπός όμως της υπέρβωσής αυτού του τύπου της γυναίκας είναι η ανακούφιση από τον τρόπο της κατανάλωσης, δηλαδή η υποβολή των ανδρών στις πιέσεις αυτού του τρόμου. Ο άνδρας που βλέπει αυτή τη γυναίκα επιτρέπει να επιθυμήσει τη γυναίκα μόνο σε συνδυασμό με μία ορισμένη μάρκα τσιγάρων ή ποτών ή αυτοκινήτου. Ύπο τη έννοια μάλιστα ότι ένας άνδρας, που μπορεί να προσφέρει στον εαυτό του ορισμένα βιομηχανικά προϊόντα, μπορεί, με βάση αυτή την επιτυχία, να άποκτήσει όλες τις γυναίκες, οι οποίες, όπως υποδηλούν οι προκαταλήψεις της κοινωνίας μας, είναι τόσο «επικίνδυνες» και «κακές», προκύπτει ότι τότε μόνο μπορεί να τις άποκτήσει, εάν πληρώσει το σχετικό αντίτιμο. Άν και η «χριστιανική Δύση» έζησε και ζει πολλά κινήματα χειραφέτησης, και μεταξύ αυτών το γυναικείο κίνημα, όλα αυτά ανήκουν στην καθημερινότητα, πράγμα που συνδέεται στενά με το γεγονός ότι οι άνδρες αντιλαμβάνονται σαν ανθρω-

πινα δικαιώματα τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνδρα. Γι' αὐτό ἐπεκράτησε στή «χριστιανική Δύση» ἕνας δευτερευόν πατριαρχισμός πού διαφέρει ἀπό τόν ἀρχαϊκό πατριαρχισμό κατά τὸ διό ὁ πρῶτος — ὅπως παρατηρεῖ σωστά ὁ Rene Koenig — δέν ἀποτελεῖ, σάν ἰδεολογία τοῦ δευτέρου, ἕνα συγκεκριμένο σύστημα διαμόρφωσης τῆς οἰκογένειας, ἀλλὰ ἕνα ἰδιαίτερα περιπλεγμένο πολιτιστικό σύστημα πιέσεων πού προϋποθέτει διό ὁ κυριαρχικός ρόλος τοῦ ἀνδρα στήν κοινωνία καί ἡ ὑποταγή τῆς γυναίκας στήν ἐξουσία πού εἶναι λειτουργίες φυσιολογικές.

Ἐπίσης οἱ ἄνδρες, πού χρησιμοποίησαν τήν ἐπιρροή τους στό θέμα τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καί θέλησαν νά χειραφετήσουν τοὺς ὁμοφύλους τους, ταύτισαν τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα μέ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνδρα καί ἐννοοῦσαν σάν χειραφέτηση τοῦ ἀνθρώπου μόνο τή χειραφέτηση τοῦ ἀνδρα.

Σάν ἰδεώδη ὑποστηρικτὴ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, ὑπὸ τὴν ἐννοία τῶν ἀνδρικών δικαιωμάτων, θά θεωρήσουμε ἐδῶ τὸν πατέρα τοῦ ἀτομικισμοῦ, Jean Jacques Rousseau.

Τίς ἀντιλήψεις του γιὰ τὴ γυναίκα καί τὸ ρόλο τῆς στήν κοινωνία τίς βρίσκουμε στό 5^ο βιβλίο τοῦ διαπαιδαγωγικοῦ μυθιστορήματος *Emile* καί δέν μᾶς ἀφήνουν καμιά ἀμφιβολία διό, σύμφωνα μέ τόν J.J. Rousseau, τὸ θηλυκὸ φύλο, πού ἐνσαρκώνεται στό πρόσωπο τῆς Sophie, εἶναι προορισμένο γιὰ νὰ ἀρέσει τόν ἀνδρα καί νὰ τόν ὑπηρετῇ. Διότι: «ἡ Sophie πρέπει νὰ εἶναι γυναίκα, ὅπως ἀκριβῶς ὁ Emile εἶναι ἄνδρας, ἡλαδή πρέπει νὰ τῆς ἀνήκουν ὅσα ἀναλογοῦν στὴ σύσταση τοῦ εἶδους καί τοῦ φύλου τῆς γιὰ νὰ μπορέσει νὰ «πληρώσει» τὴ θέση τῆς στήν ψυχικὴ καί πνευματικὴ τάξη».

Ὅταν ὁμοῦ οἱ ἄνδρες, ὅπως ὁ J.J. Rousseau, διακηρύσσουν καί ἀντιλαμβάνονται τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα μόνον σάν ἀνδρικά δικαιώματα, δέν εἶναι ἀπορίας ἄξιον διό ἄνδρες σάν τόν F. Nietzsche, ὁ ὁποῖος ἐκτιμᾷ τὴ δύναμη τοῦ ἰσχυρότερου καί ἀντιπαρθέτει στὴ χριστιανικὴ ἠθική «μιὰ ἡθικὴ κυρίων», αἰσθάνονται γιὰ τὸ «ἀδύνατο φύλο» μόνο περιφρόνηση πού κορυφώνεται στὴ φράση: «Πηγαίνει στὶς γυναῖκες; Μὴν ξεχάσεις τὸ μαστίγιον». Τὸ πῶς ἐμφανίζεται ἡ «καθαρὴ ἠθικὴ κυρίων» τὸ ἔδειξαν σὲ τελικὴ ἀνάλυση οἱ Γερμανοὶ κατὰ τὴν κυριαρχία τοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ πού, μεταξὺ ἄλλων, ἦταν ἕνα ἄνευ ἐτέρου ἀνδρικό κίνημα.

ἡ μεταφυσικὴ νομοποίηση τοῦ ἐξανδραποδισμοῦ τῆς γυναίκας

Τόσο ἡ ἐξίσωση τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων μέ τὰ δικαιώματα τῶν ἀνδρῶν, ὅσο καί ἡ πόλωση τῶν φύλων ἐπεκράτησαν τελειῶς ἀκριβῶς γι' αὐτόν τὸ λόγο, διό νομοποιήθηκαν μεταφυσικά ἀπὸ τίς μεγάλες θρησκείες.

Βεβαίως, οἱ πατριαρχικὲς ἀρχές τῶν συγχρόνων παγκοσμίων θρησκειῶν δέν ἀνταποκρίνονται στό πνεῦμα τους, διότι ἀποτελοῦν χρονικά ὑποχρεωτικὲς μορφές τῶν ἐποχῶν κατὰ τίς ὁποῖες θεμελιώθηκαν. Αὐτὸ ὅμως δέν ἀλλάζει τίποτα στό γεγονός διό αὐτές οἱ θρησκείες εἶναι καθαρὰ ἀνδρικές θρησκείες καί στό διό πολὺ συχνὰ πολεμήθηκε στό ὄνομα τῆς θρησκείας ἡ χειραφέτηση τῆς γυναίκας, διότι μιὰ ἄρση τῆς πόλωσης τῶν φύλων θά σήμαινε ἀπαλλοτριώση τῆς θρησκείας.

Αὐτὸ τὸ φαινόμενο συναντᾶται ἰδιαίτερα στὶς ἀραβικὲς χώρες, ὅπου οἱ Μουσουλμάνοι ρυθμίζουν τὴ συμπεριφορά τους πρὸς τίς γυναῖκες, ἀκόμη καί σήμερα, μέ βάση τίς διαταγές τοῦ Κορανίου, ὅπου μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρεται: «Οἱ ἄνδρες πρέπει νὰ προτιμῶνται τῶν γυναικῶν, διότι κι ὁ Ἀλλάχ ἐπρόκισε τοὺς μέν πρὸ τῶν δέ μέ προτερήματα» (Sure 43). Πιὸ σαφές εἶναι τὸ ἱερὸ βιβλίο τῶν Μουσουλμάνων, στό σημεῖο πού ἐνθαρρύνει τοὺς ἄνδρες: «Οἱ γυναῖκες εἶναι ὁ ἀργός σας, πηγαίνετε στὸν ἀγρό σας, ὅπως καί ὅποτε θέλετε» (Sure 2,224).

Ἡ ἱερατικὴ ὑπηρεσία τῆς γυναίκας, πού ἀπὸ πολὺ παλιὲς ἐποχές ἀποτελοῦσε ἕνα σημαντικό στοιχεῖο στὴ ζωὴ πολλῶν θρησκειῶν, δέν ῥῥῃκε θέση στὶς μεγάλες θρησκείες. Αὐτὸ ἐξηγεῖται ἀπὸ τὴν ἀπουχία διό ἡ γυναίκα εἶναι ἕνα ὄν μέ ἰδιαίτερες ὑπερφυσικὲς ιδιότητες, πράγμα πού προσέφερε δύο δυνατότητες, εἴτε τὴν ἐξιδανικεύση καί θεοποίηση τῆς γυναίκας, εἴτε τὴν καταβάρθρωσὴ τῆς. Καί τὰ δύο μποροῦν νὰ βεβαιωθοῦν σάν πραγματικότητα στήν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας καί τῶν θρησκειῶν.

Ὅσο περισσότερο ὁμοῦ ὁ κόσμος τῶν ἀνδρῶν ἀπομονωνόταν ἀπὸ τὸν κόσμο τῶν γυναικῶν λόγω τοῦ φόβου τοῦ γιὰ τὸ ἄλλο φύλο καί ὅσο περισσότερο οἱ ἄνδρες μεγάλωναν τίς ἀπαιτήσεις τους γιὰ ἀπόλυτη κυριαρχία σ' ὅλον τὸν κόσμο, τόσο γρηγορότερα ἄρχισαν νὰ ἐξαφανίζονται οἱ θεές καί ἱέρειες καί νὰ ἀπομακρύνεται ἡ γυναίκα ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ ἱεροῦ καί ἀπὸ τὸ ναό. Παρ' ὅλα αὐτὰ, ἐνῶ στίς περισσότερες μὴ χριστιανικὲς θρησκείες μόνον ὁ φόβος μπορεῖ νὰ διαταράξει τίς σχέσεις τῶν δύο φύλων, στὴ λεγόμενη χριστιανικὴ Δύση ἐμφανίζονται κοντὰ στό φόβο καί συναισθήματα ἐνοχῆς καί ἡ ἐννοία τῆς ἁμαρτίας πού ἐπιδεινώνουν περισσότερο τὴ διαταραγμένη σχέση μεταξὺ γυναικας καί ἀνδρα. Ἐνῶ, λοιπόν, στοὺς πολιτισμούς καί τίς κοινωνικὲς μορφές πού δέν γνωρίζουν τὸ χριστιανισμό, μόνον ὁ φόβος διαχωρίζει τὸν ἀνδρα ἀπὸ τὴν γυναίκα, στὴ χριστιανικὴ Δύση διαχωρίζονται τὰ φύλα τόσο ἀπὸ τὸ φόβο ὅσο καί ἀπὸ τὸν υποβιβασμὸ τῆς γυναίκας σάν φορεὰ τῆς ἁμαρτίας: ἐδῶ ἐντοπίζεται γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο καί τὸ βασικότερο σημεῖο τῆς πόλωσης τῶν φύλων. Ἐνῶ ὁ ἀνδρας ἐμφανίζεται νὰ ἐκπροσωπεῖ τὸ πνευματικὸ καὶ καλὸ, ἡ γυναίκα ἐνσαρκώνει τὸ κακὸ στοιχεῖο. Ἀνατολὴ καί Δύση διαφέρουν ὥς πρὸς αὐτὸ τὸ σημεῖο λίγο. Οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας τῆς ἀνατολικῆς καί δυτικῆς κα-

τευθύνσεως είναι επ' αυτού σύμφωνοι, ότι η γυναίκα είναι επικίνδυνη.

Στήν προκειμένη περίπτωση όμως θα ήταν ο Χριστιανισμός, αν το βλέπαμε ιδεαλιστικά, ίσως ή μοναδική θρησκεία, η οποία θα μπορούσε να άρει την πόλωση των φύλων οριστικά. Εάν οι φορείς και δημιουργοί του θεσμοποιημένου Χριστιανισμού χαιρναν στά σοβαρά τη διδασκαλία του 'Ιησού Χριστού, θα είχε εξαφανισθεί, πρό καιρού τουλάχιστον, από το όνομαζόμενο χριστιανικό τμήμα του κόσμου, η κυριαρχία των ανδρών και ο υποβιβασμός του ανθρώπου που συνδέεται μ' αυτή, διότι η σωτηρία που υπόσχεται ο 'Ιησούς προϋποθέτει τη συμφιλίωση. Τη συμφιλίωση του ανθρώπου με το Θεό, με τον εαυτό του, με τη φύση του και με το κοινωνικό και ειδικό περιβάλλον του.

Αυτό περιλαμβάνει την άρση κάθε είδους σκέψης ή πράξης που προκύπτει από τη διάσταση φίλος-έχθρος, καθώς και την υπερκέρραση όλων των αντιθέσεων, περιλαμβανομένων και των αντιθέσεων που προκύπτουν από την πόλωση των φύλων. Μιά κοινωνία που αξίζει να χαρακτηριστεί χριστιανική, μπορεί να είναι μόνο μία κοινωνία αδελφών.

Η διαπίστωσή μας ότι οι πατριαρχικές αρχές των συγχρόνων κοσμικών θρησκειών δεν ανταποκρίνονται στο πνεύμα τους, διότι αποτελούν χρονικά αναγκαστικές μορφές της εποχής προελεύσεώς τους, ισχύει και για το Χριστιανισμό.

Η άπαιτησή του 'Ιησού για εξίσωση, καθώς επίσης και το προσωπικό του παράδειγμα, το παράδειγμα ενός άνδρος, ο οποίος σκεπτόταν και έπρατε ελεύθερος από το φόβο του φύλου, εξανέμιστηκε στη σύγκριση με το έχθρικό για τις γυναίκες περιβάλλον του. Ο Απόστολος Παύλος παλεύει μεταξύ της διδασκαλίας του Χριστού και των απαιτήσεων του καιρού του. Έτσι δέχεται ότι δεν υπάρχει πλέον άνδρας και γυναίκα, διότι όλοι οι άνθρωποι είναι «εις εν 'Ιησού Χριστώ» (πρός Γαλάτας 3,28). Σάν προϊόν όμως του πνεύματος της εποχής του ασπάζεται παρ' όλα αυτά συγχρόνως τον «πατριαρχισμό», μία και αναγνωρίζει τον άνδρα σαν τον κύριο του θηλυκού (πρός Κορινθίους Α',11,3), διότι ο άνδρας είναι η εικόνα και ομοίωση του Θεού, η γυναίκα όμως είναι «η ομοίωση του άνδρα» (πρός Κορινθίους Α',11,7).

Έτσι, αρχίζει με τον Παύλο η μεταφυσική νομοποίηση του υποβιβασμού της γυναίκας, διότι παρήγαγε τη θεολογική κάλυψη για τον υποβιβασμό της γυναίκας υπό τον άνδρα στην εκκλησία και στο κοινωνικό σύστημα που διαμορφώθηκε και έλεγχθηκε αργότερα από τις εκκλησίες, και του οποίου η έλευθ θεοδ τάξη ήταν μία πυραμιδοειδής πατριαρχική τάξη. Ύψηλότερα επιτρέπεται να βρίσκονται μόνον άνδρες, ενώ οι γυναίκες ανήκουν στα θύματα αυτής της τάξης. Η θεολογία και η εκκλησία, όχι μόνον οικειοποιήθηκαν την κατασκευασμένη από τον Παύλο υποβιβαστική για τις γυναίκες παράδοση του καιρού του, αλλά οι-

κοδόμησαν πάνω σ' αυτήν μία χριστιανική διδασκαλία, η οποία, εμφορούμενη από μισογυνισμό, ολοκλήρωσε την καταβαράθρωση της γυναίκας.

Τό από τών Γερμανούς Δομικανούς Jacob Spenger και Heinrich Justitoris συγγραφέν φρικτό βιβλίο της παγκόσμιας λογοτεχνίας *Τό σφυρί των μαγισσών*, πού κυκλοφόρησε στήν Κολωνία τό έτος 1486, παρέχει τίς καλύτερες αποδείξεις γ' αυτήν τήν ολοκληρωση. Ακόμη και ή μεταρρύθμιση πολύ λίγα μπόρεσε ν' αλλάξει ως πρός τή μισογυνική άποψη τής χριστιανικής Δύσης, διότι ο ίδιος ο μεταρρυθμιστής Μαρτίνος Λούθηρος πίστευε ότι τό «θηλυκό» είναι ένα «άδύναμο δοχείο και έργαλειο»(!).

ή δύναμη του λεγόμενου άσθενούς φύλου

Δέν υπάρχει τίποτε άλλο στόν κόσμο πού να μπορεί νά προκαλέσει τόσο πολλή άνασφάλεια στόν άνδρα όσο ή γυναίκα. Βέβαια ο άνδρας, στήν προσπάθειά του να αλλάξει πρός τό συμφέρον του τίς σχέσεις εξαρτήσεως των φύλων, κατάφερε νά «κατασκευάσει» έναν κόσμο ανδρών, στόν όποιο οι άνδρες ανατράφηκαν μέ τήν πεποίθηση ότι αποτελούν κάτι τό ιδιαίτερο, δηλαδή τό καλύτερο τμήμα τής ανθρωπότητας. Οι ίδιοι οι άνδρες όμως ζούν κάθε φορά τό γεγονός ότι είναι τελείως εξαρτημένοι από τό άσθενές φύλο. Δίκαια χαρακτηρίζει ο Herb Goldberg τή γυναίκα σάν τήν πηγή τής ενέργειας του άνδρα. Ήδη από τή γέννηση, ο άνδρας είναι εξαρτημένος από τή γυναίκα, σάν έμβρυο είναι εξαρτημένος από τόν πλακούντα, μετά τή γέννηση είναι εξαρτημένος από τό στήθος και για όλη του τήν παιδική ηλικία παραμένει εξαρτημένος από τή μητέρα του σάν τό άρχικό πρόσωπο του περιβάλλοντός του. Είναι εκείνη πού τόν κρατά, τόν ζυγίζει, τόν καθαρίζει, τόν ντύνει, πού φροντίζει να νοιώθει ευτυχισμένος. Τού βάζει φραγμούς, τόν ενδυναμώνει μέ έπαίνους και τόν «παιδεύει μέ τήν τιμωρία».

Δέν είναι σύμπτωση ότι άκριβώς οι άνδρες, πού διέδωσαν τό μισογυνισμό και πού προσπάθησαν νά πείσουν στός έαυτούς τους ότι ή γυναίκα πράγματι πιστεύει στο «αίτιο άρσενικό», ήταν ιδιαίτερα εξαρτημένοι από τό άλλο φύλο.

Σάν ενδιάμεσον παράδειγμα έχουμε εδώ να παρουσιάσουμε τόν Fr. Nietzsche και τή ζωή του. Ο Nietzsche, πού ο πατέρας του πέθανε στά 36 του χρόνια, περιβαλλόταν στό σπίτι του σχεδόν άποκλειστικά από γυναίκες πού ήθελαν να τόν κάμουν έναν καλό, έπιμελη και θεοφοβούμενο νεαρό, πράγμα πού ήταν άλλωστε στά πρώτα του χρόνια. Ζούσε μέσα στίς μικροαστικές συνήθειες ενός σπιτιού ιερέως, πού αποτελείτο εκτός από τή μητέρα του και τίς άδελφές του, από ένα μίγμα από θείες, καφέ, σκοολάτα, πολλά γλυκά και άνεση. Είναι σίγουρο ότι ο Nietzsche, ο οποίος, μέ τίς εκφράσεις του έναντιόν των γυναικών, θέλει να έκδη-

λόσει τό μίσος καί τήν περιφρόνησή του γιά τό ἄλλο φύλο, δέν ὑπόρεσε νά ἐλευθερωθεῖ ποτέ ἀπό τήν ἐπιρροή τῶν γυναικῶν. Αὐτό ἰσχύει κατ' ἀρχήν στή σχέση του μέ τή μητέρα του, πού ἐβλεπε τό γιό της σάν τό κέντρο καί τήν ὑπερφάνεια τῆς ζωῆς της. Ἀλλά κι ἀπέναντι σέ ἄλλες γυναικες αἰσθάνεται ὁ Nietzsche ὑποδεέστερος καί ὁμολογεῖ τήν ἐξάρτησή του ἀπό αὐτές. Ἔτσι π.χ. σ' ἓνα γράμμα του στήν Κυρία Luise ὅτι γράφει: «Σκοπεῖται γύρω μου δαυτ φύγατε ἀπό τό Bayreuth, ἵταν σάν κάποιος νά μοῦ πῆρε τό φῶς». Ἐάν τέλος σκεφθεῖ κανεῖς τήν σχεδόν παιδική τρυφερότητα τοῦ Nietzsche, πού ἀναπτύσσεται κατά τή συντομή φιλία του μέ τή δεσποινίδα Lou von Salome, εἶναι ἀδύνατο νά ἀναγνωρίσει σ' αὐτόν τόν ἄνδρα τό συντάκτη τῆς φράσης: «Πηγαίνει στίς γυναῖκες; Μή ξεχάσεις τό μυστίον».

Ἡ ἐξάρτηση τοῦ ἄνδρα ἀπό τή γυναῖκα φαίνεται τέλος πολύ καθαρά στά πλαίσια μιάς βιομηχανικῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία, ἐπειδή εἶναι μιά «κοινωνία ἀπόδοσης», ἀποκαλύπτει συνεχῶς τά δρια ἀπόδοσης τοῦ ἄνδρα, ὥστε οἱ ἄνδρες νά θεωροῦν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς ὑποχρεωμένους νά δέχονται τήν ἐπαγγελματία γυναῖκα σάν ἀναγκαῖότητα. Ἔτσι, στή Γερμανία ἀπασχολεῖται τό 46% τῶν γυναικῶν, πού εἶναι σέ ἡλικία ἀπασχολήσεως.

Πará τό γεγονός ὅμως δι τή ἐπαγγελματίας γυναῖκα ἔχει γίνει ἀπαραίτητη γιά τήν ὑπαρξή κάθε βιομηχανικῆς κοινωνίας, βλάπτει ὅλο καί περισσότερο στό ἐπάγγελμα καί στόν κόσμο τῆς ἐργασίας λόγω τῆς πολῶσεως τῶν φύλων. Σαφῆ παραδείγματα ἀποτελοῦν: ἡ κατά μέσο ὄρο χαμηλότερη ἀξίωσή, ὁ πάντοτε χαμηλός ἀριθμός τῶν γυναικείων προϊσταμένων δυνάμεων, ἡ συγκέντρωση τῶν γυναικῶν σέ συγκριτικά λίγα ἐπαγγέλματα καί οἰκονομικοὺς τομεῖς ὁ ὑψηλότερος βαθμός ἀνεργίας, πού παρατηρεῖται στήν ἐποχὴ μας.

γυναικοποίηση ἢ ἀνδροποίηση τῆς κοινωνίας;

Παρ' ὅλο πού οἱ ἀπαισιόδοχοι τοῦ πολιτισμοῦ μας, κάθε κατευθύνσεως, προσπαθοῦν νά παρουσιάσουν τήν ἐποχὴ καί τήν κοινωνία μας σάν κακὴ καί παρηκμασμένη, εἶναι γεγονός δι καί ἡ σημερινὴ ἐποχὴ καί κοινωνία εἶναι τουλάχιστον τόσο καλὴ καί (ἢ) τόσο κακὴ ὅσο καί οἱ ὀνομαζόμενες παλιὲς καλὲς ἐποχές.

Ἐκεῖνο πού διακρίνει τήν ἐποχὴ μας ἀπό τοὺς παλιούς καλοὺς καιροὺς εἶναι μιά γεμάτη ἐλπίδα ἀπομυθοποίηση τῶν ἀξιών, πού τή χρῶστοιμε στήν ἐκ νέου ἀνακάλυψη τῶν μεγαλοφυῶν χριστιανικῶν ἀξιών. Στὴ θέση τῶν ἀξιών, ὅπως βασιλέας χρόνος, διαταγὴ ὑπακοῆς, ὕπηρετεῖν, τιμᾶν, τιμωρεῖν, κτλ., πού ἔκριναν τήν πυραμιδοειδῆ πατριαρχικὴ τάξη τοῦ μεσaiώνα, ἐπικρατοῦν, ἀργά ἀλλὰ σταθερά, νέες ἀξίες, ὅπως ἰσότητα, ἀδελφότητα, ἐλευθερία, δικαιοσύνη, κτλ., πού δυσχε-

ραίνουν τήν κυριαρχία τοῦ ἀνθρώπου πάνω στόν ἄνθρωπο καί, μαζί μ' αὐτήν, τήν κυριαρχία τοῦ ἄνδρα πάνω στή γυναῖκα.

Αὐτές οἱ νέες ἀξίες εἶναι, μεταξύ ἄλλων, ἡ αἰτία καί ἡ ἐνέργεια τοῦ πραγματικοῦ γεγονότος, δι ἀκριβῶς «σ' αὐτὴν τήν ἐποχὴ» ὑπάρχουν ἄνδρες πού ἀσκοῦν αὐτοκριτική, πού δέν θεωροῦν πλέον τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς σάν τό μέτρο τῶν πραγμάτων. Διαβλέπουν τό μῦθο τοῦ δυνατό ἄνδρα πού προορισμὸς ἔχει νά εἶναι ἓνας αἰώνιος πατέρας, προστάτης, ὑπεράνθρωπος καί κυρίαρχος, καί ἀρνοῦνται νά ὑφίστανται τίς πιέσεις πού προέρχονται ἀπ' αὐτόν τό μῦθο. Κυρίως, αὐτοὶ οἱ ἄνδρες ἀπορρίπτουν τοὺς προκαθορισμένους στερεότυπους ὁρισμοὺς τῶν ρόλων, ὥστε, μέ τήν πεποίθηση δι τό βιολογικὸ φύλο εἶναι ἓνα πεπωμένο, θέλουν κυρίως νά εἶναι ἄνθρωποι καί ὄχι ἄνδρες. Οἱ προσπάθειες αὐτῶν τῶν ἀνδρῶν νά εἶναι κυρίως ἄνθρωποι ἐρμηνεύονται, παρ' ὅλα αὐτά, ἀπὸ τοὺς φορεῖς καί υποστηρικτὲς τοῦ πατριαρχικοῦ δέν ντρέπονται νά χαρακτηρίσουν τὴ σημερινὴ κοινωνία σάν θηλυπρεπὴ κοινωνία. Σχετικὰ μ' αὐτὸ θά εἶχαμε νά πούμε:

Πρῶτον: Ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς κοινωνίας μας σάν θηλυπρεποῦς κοινωνίας πρέπει νά θεωρηθεῖ σάν τό σύνολο ὧν τὸν πού προκαταλήψεων πού «κατασκευάζονται» οἱ ἄνδρες γιά τίς γυναῖκες.

Δεύτερον: Πίσω ἀπ' αὐτόν τό χαρακτηρισμὸ κρύβεται ὁ φόβος καί ἡ ἀνασφάλεια τῶν ἄνδρα μπροστὰ σέ μιά σύγχυση σὲ παιχνίδι τῶν ρόλων τῶν φύλων, πού μπορεῖ νά ἀποφευχθεῖ καί πού καθημερινὰ θέτει σέ ἀμφισβήτηση τὴ συνεχῶς ἐγκωμιαζόμενη ἀνδροπρεπεία του. Μὲ ἄλλα λόγια, πίσω ἀπὸ τό χαρακτηρισμὸ αὐτόν κρύβεται ἡ σκέψη τῶν ἀνδρῶν δι ἂν παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ κόρες τῆς Εὐᾶς ἔμεναν σὲ στίτι, ὁ Ἀδὰμ θά ἦταν ἀκόμη σήμερα ἓνας ἄνδρας.

Τρίτον: Ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς σημερινῆς κοινωνίας σάν θηλυπρεποῦς ἔχει ὡς προϋπόθεση μιά λανθασμένη ἐρμηνεία τῆς χειραφέτησης τῆς γυναῖκας. Χειραφέτηση σημαίνει ἀπελευθέρωση ἀπὸ μιά κατάσταση ἐξαρτήσεως, περιορισμοῦ καί πίεσης. Γι' αὐτό, χειραφέτηση καί ἐξίσωση τῆς γυναῖκας μὲ τὸν ἄνδρα δέν σημαίνει δι οἱ γυναῖκες πρέπει νά γίνουν καί νά ζοῦν σάν τοὺς ἄνδρες. Τό δι οἱ γυναῖκες π.χ. πρέπει νά μποροῦν καί ἐπιτρέπεται νά παίξουν ποδόσφαιρο, ὅπως οἱ ἄνδρες, τό δι οἱ γυναῖκες μποροῦν νά ἐπιδίδονται σέ ἀεροπειρατείες, ὅπως οἱ ἄνδρες, ἢ τό δι οἱ γυναῖκες μποροῦν καί πρέπει νά σκοτώνουν, ὅπως οἱ ἄνδρες, κτλ., δέν εἶναι ἀποδείξεις τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς γυναῖκας ἀπὸ ὧν τις πίεσεις. Εἶναι ἐνδείξεις δι ἡ γυναῖκα υποβάλλεται σέ νέες πίεσεις καί δι εἶναι τελείως προσαρμοσμένη στόν κόσμο τῶν ἀνδρῶν καί τὴν «σχῆμα» του.

Χειραφέτηση καί ἰσότητα τῆς γυναῖκας σημαίνει δι ἡ γυναῖκα ἔχει ἐπὶ τέλος τὴν κοινωνία τίς ἴδιες ἐν-

καιρίες για την άβιαστη εξέλιξη της προσωπικότητάς της, όπως οι άνδρες. Αυτό όμως προϋποθέτει τη χειραφέτηση του άνδρα ή αλλιώς την απελευθέρωσή του από τις πιέσεις που προκύπτουν από την πόλωση των φύλων και τις επενέργειές της. Με άλλα λόγια, η χειραφέτηση της γυναίκας προϋποθέτει μία συνεχή χειραφέτηση του άνδρα, που είναι δυνατή μόνο στα πλαίσια μιάς άπανδροποιημένης κοινωνίας.

Τέταρτον: 'Υπ' αυτό το πρίσμα, ο χαρακτηρισμός της σύγχρονης κοινωνίας σαν θηλυπρεπούς κοινωνίας σημαίνει, κατά τρόπο άρνητικό, κάτι θετικό· συγκεκριμένα, μία διαδικασία «άποαρσενικοποίησης» που είναι ισοδύναμη με μία διαδικασία εξανθρωπισμού. Αυτό συμβαίνει διότι το υπάρχον κοινωνιολογικό, εθνολογικό, ανθρωπολογικό και ιστορικό υλικό, που άποσπηνίζει τις αιτίες και τις δυνάμεις της πόλωσης των φύλων, μάς επιτρέπει να αποδείξουμε ακόμη μία σπουδαία θέση, ότι δηλαδή όσο περισσότερο άπομακρύνει και απομονώνει μία κοινωνία τις γυναίκες από τους τομείς ζωής της, τόσο περισσότερο εξελίσσεται σε άμιγρη ανδρική κοινωνία, τόσο περισσότερο κυριαρχείται αυτή ή κοινωνία από σκληρότητα, καταστροφή και άπανθρωπιά.

Όποιος, τέλος, παίρνει στα σοβαρά το χριστιανικό σύστημα αξιών, και πιστεύει ότι αυτό το σύστημα εξυπηρετεί τον εξανθρωπισμό του ανθρώπου, πρέπει να αναγνωρίσει ότι αυτό το σύστημα αποτελείται από αξίες, όπως αγάπη, χαρά, ειρήνη, ύπομονη, φιλία και κάθε είδους καλωσύνη, δικαιοσύνη, αλήθεια και ελευθερία.

Αυτές οι αξίες όμως ελάχιστα μπορούν να σταθούν στα πλαίσια μιάς άμιγρης ανδρικής κοινωνίας, που το σύστημα των αξιών της υπηρετεί τους άνδρες, με αποτέλεσμα σημαντικά στοιχεία του χριστιανικού συστήματος αξιών να αποδυναμώνονται σαν «γυναικείες ιδιότητες». Το χριστιανικό σύστημα αξιών είναι δυνατόν να λειτουργήσει μόνο στα πλαίσια μιάς αδελφικής κοινωνίας, ή όποια προϋποθέτει, πάνω απ' όλα, το ξεπέρασμα του νευρωτικού φόβου του άνδρα εμπρός στο άπανθρωπο, ιδιαίτερα όμως εμπρός στα αισθήματά, και ή όποια θά μπορούσε να θέσει υπό άμφισβήτηση την εικόνα του ανθρωπισμού.

Συμπερασματικά, θά μπορούσαμε να πούμε ότι το χριστιανικό σύστημα αξιών μπορεί να ευδοωθεί μόνο σε μία κοινωνική μορφή, που τά μέλη της είναι έτοιμα να παραδεχθούν τό γεγονός ότι οι διαφορετικές θετικές και άρνητικές ιδιότητες ενός φύλου είναι τουλάχιστον τόσο διαχωρισμένες όσο και τά φύλα, και ότι γι' αυτόν τό λόγο δέν υπάρχει ούτε ό αδύναμος άνδρας ούτε ή αδύναμη γυναίκα, αλλά ό αδύναμος (καθότι άνάξιος και άπάνθρωπος) άνθρωπος.

Η άθεράπευτη κατάσταση του αδύναμου ανθρώπου, που προκύπτει από τη διμερή έλλειψη αξιοποίησης των φύλων, μπορεί να άρθεί μόνο μέ τις κοινές προσπάθειες των άνδρών και γυναικών, που είναι έτοιμοι, σαν ισότιμοι σύντροφοι, να άγωνισθούν γιά μία νέα ανθρωπινότερη κοινωνία, ή όποια θεωρεί τον άνθρωπο, άπαλλαγμένο από την ήλικία, τη φυλή και τό φύλο, σαν την πιό μεγάλη άξία που μπορεί ποτέ να υπάρξει.